

Cedok

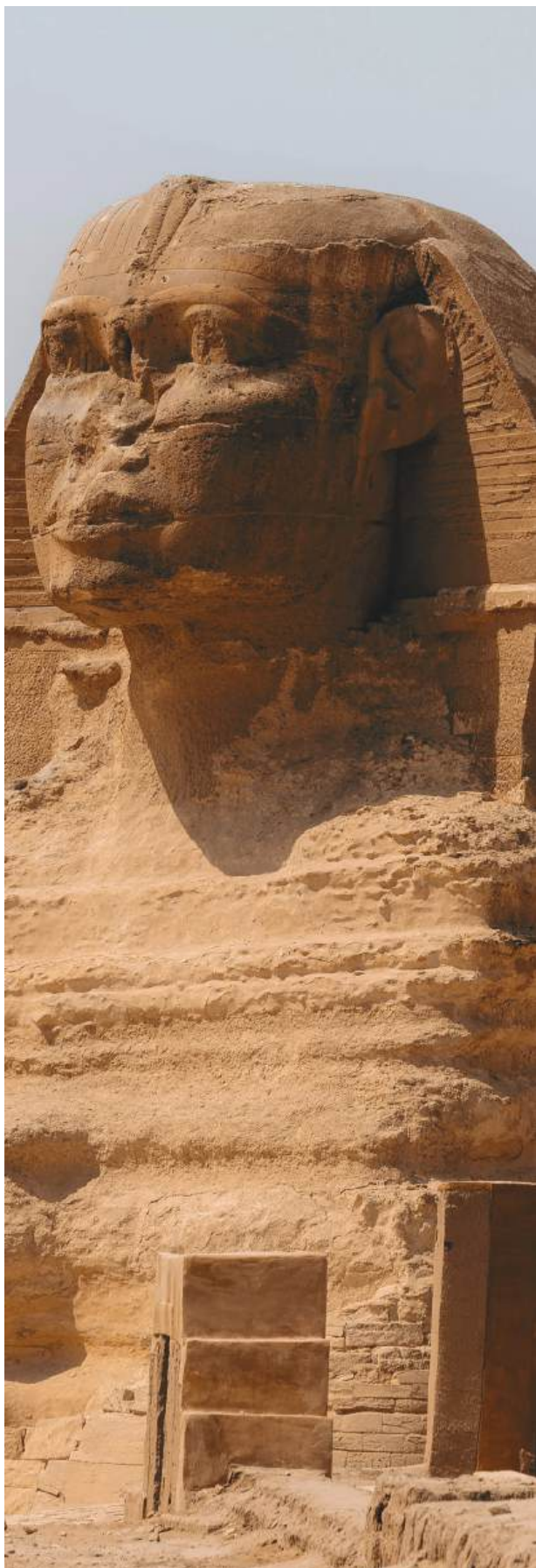
A white wavy line graphic that spans the width of the image, positioned below the 'Cedok' text and above the pyramid scene.

OBJEVTE
TAJEMSTVÍ
PYRAMID

Ú V O D

V rámci tohoto zájezdu navštívíme nejvýznamnější pyramidové pole Egypta z doby především Staré říše, tři nejdůležitější muzea se sbírkami z faraonského Egypta a také stále pro veřejnost uzavřenou lokalitu Abúsír, kde od 60. let minulého století pracují čeští egyptologové.

G Í Z A

Pyramidy v Gíze patří mezi nejznámější symboly staroegyptské kultury. Ohromnou velikostí a (téměř) dokonalým tvarem vzbuzují údiv a fascinují návštěvníky již od starověku. Tyto gigantické hrobky byly postaveny pro slavné krále staroegyptské Staré říše před více než 4000 lety a patří mezi jedny z nejstarších pyramid. Na stavbě těchto pyramid pracovaly desítky tisíc dělníků a více než století trvající výzkumy odhalily řadu detailů o organizaci pracovních skupin a čet, zásobování materiálem i potravinami a dalších aspektech takové stavby. Na archeologickém nalezišti v Gíze se nachází množství hrobek, chrámů a malých pyramid, ale největším lákadlem jsou tři královské pyramidy: Chufuova, Rachefova a Menkaureova, a Velká Sfinga, jež podávají svědectví o slávě staroegyptské civilizace. Největší a nejstarší je Chufuova pyramida, ohromná struktura původně přes 146 m vysoká, jež byla po tisíce let nejvyšší lidskou stavbou na světě. Právem se proto řadí mezi starověké divy světa. Nejen její velikost, ale i složitá struktura vnitřních místností výmluvně dokládají výjimečné schopnosti staroegyptských stavitelů. Druhou pyramidu v Gíze postavil Chufuův syn Rachef. Zvolil si mírně vyvýšené místo na pohřebišti, díky čemuž se jeho pyramida zdá vyšší než Chufuova. Na vrcholku Rachefovy pyramidy se dosud dochovala část jejího obložení jemným bílým vápencem, který kdysi pokrýval stěny všech egyptských pyramid. Nejmenší ze tří gízských pyramid je Menkaureova, jež zůstala nedokončená. Její obložení nikdy nebylo otesáno do konečné podoby, a tedy je zřejmé, že Menkaureova zemřel příliš brzy, ještě před dokončením stavby. Návštěva vnitřních prostor pyramid v Gíze vyžaduje pohyb ve stísněných prostorech, úzkých chodbách a tunelech s horším odvětráním, není tedy vhodný pro každého. Jde však bezpochyby o nezapomenutelný zážitek. Velká sfinga se nachází v sousedství Rachefova údolního chrámu a dodnes patří k největším záhadám egyptologie, protože není známo, který panovník ji vytvořil. Část odborníků soudí, že ji nechal vytesat král Rachef jako strážce svého pyramidového komplexu, avšak Velká Sfinga může být starší a může spíše zachycovat podobu Chufuova jakožto božstva střežícího pohřebiště. Návštěva Gízy je nezapomenutelným zážitkem a nabízí jedinečný vzhled do kultury, dějin a architektury staroegyptské civilizace.

VELKÉ EGYPTSKÉ MUZEUM

Tzv. GEM je v současnosti dokončované a pro veřejnost zčásti přístupné muzeum v těsném sousedství pyramid v Gíze. Jeho sbírky představují výběr toho nejlepšího, co bylo ve starověkém Egyptě vytvořeno. Monumentální plastiky, reliéfy, malby, posvátné texty na papyrech, stovky předmětů odkrytých v Tutanchamonově hrobce a mnohé jiné.

S A K K Á R A

Druhý den navštívíme Sakkáru, vedle Abúsíru hlavní pohřebiště panovníků, členů královské rodiny a vysokých hodnostářů Staré říše, ale i nekropoli, kde se intenzivně pohřbívalo v průběhu 2. a 1. tis. př. Kr. a kde byl na přechodnou dobu, krátce po své smrti, pohřben i Alexandr Veliký. Sakkára je bezpochyby jednou z hlavních lokalit staroegyptské civilizace. Její historie je delší než tři tisíce let. V průběhu 3. tisíciletí se na východ od ní rozkládalo hlavní město starověkého Egypta, Memfis. I proto je většina panovníků Staré říše (27.–22. stol. př. Kr.) pohřbena právě zde a v Abúsíru, který představuje lokalitu od severu navazující právě na Sakkáru. Právě v Sakkáře stojí pyramidy panovníků 3., 4., 5. a 6. dynastie. Z těch nejvýznamnějších, které také navštívíme, jsou pyramida a komplex panovníka Džosera, stavitele nejstarší pyramidy na světě, který postavil bájný mudrc Imhotep. Navštívíme i pyramidu zakladatele 6. dynastie panovníka Tetiho s magickými Texty Pyramid v pohřební komoře – ty měly panovníkovi garantovat bezpečnou cestu na Onen svět a přijetí egyptskými božstvy. Vedle pyramid navštívíme i hrobové komplexy nejvýznamnějších velmožů své doby – hodnostáře Tije a Mereruky. Jejich hrobky patří svou architekturou a výzdobou k tomu nejlepšímu, co bylo v oblasti nekrálovského umění ve Staré říši vytvořeno. Na závěr sestoupíme do hlubokých galerií Serapea, pohřebiště posvátných býků z 1. tis. př. Kr. a pak se vydáme do Jižní Sakkáry. Jižní Sakkára se nachází přibližně 2 km jižně od Štupňovité pyramidy a v egyptologii má nezastupitelný význam. Řecký název celé nekropole, „Memfis“, je odvozen zkrácením z názvu pyramidového města krále Pepiho I. v jižní Sakkáře, známého jako Men-nefer-Pepi. V této oblasti se nacházejí pyramidy králů a královen ze 6. dynastie (2345–2181 př. n. l.), jejichž podzemní komory zdobí Texty Pyramid. Kolem pyramidy krále Pepiho I. bylo postaveno devět menších pyramid, určených pro královny z jeho doby. Nejstarší královskou stavbu v této části sakkárské nekropole, jež je známa jako „Mastabat Fara’un“ nechal postavit král Šepseskaf během 4. dynastie. Na rozdíl od svého otce a děda, kteří vybudovali pyramidy v Gíze, si Šepseskaf pro svou hrobku vybral tvar mastaby. Svou pyramidu zde postavil také král Džedkare z 5. dynastie, kde v současné době provádí výzkum český tým z Univerzity Karlovy.

V tomto komplexu archeologové objevili jméno královny hlavní manželky, královny Setibhor, pohřbené v největší královnině pyramidě Staré říše. V sousedství pyramidových komplexů Džedkare a Setibhor se rozkládá pohřebiště hodnostářů, kteří buď sloužili královskému páru během svého života, nebo v jejich komplexech pracovali po smrti krále a královny. Východně a severovýchodně od královnina okrsku se nachází velmi významný hřbitov, který pravděpodobně pochází z doby vlády Džedkareho. První známá mastaba v této části lokality patřila hodnostáři jménem Khuwy a byla největším objevem v Egyptě v roce 2019. Podzemí Khuwyho hrobky je silně inspirováno tehdejšími královskými pyramidami. Vchod se nachází v severní stěně hrobky. Sestupná chodba vede do vestibulu, z něhož se krátkou vstupní chodbou vchází do předsíně. Čtyři stěny předsíně byly plně vyzdobeny nízkým reliéfem s polychromií, která se dochovala ve skvělém stavu. Na severní i jižní stěně je výjev majitele hrobky sedícího před obětním stolem a hromadami obětí, zatímco převážnou část západní stěny zdobí dvě velká palácová průčelí s výborně propracovanými detaily geometrických vzorů. Výzdoba východní stěny se skládá ze tří registrů. Dva horní registry zachycují tzv. kanonický obětní seznam, zatímco ve spodním registru jsou zobrazeni nosiči obětí a porážení dobytka.

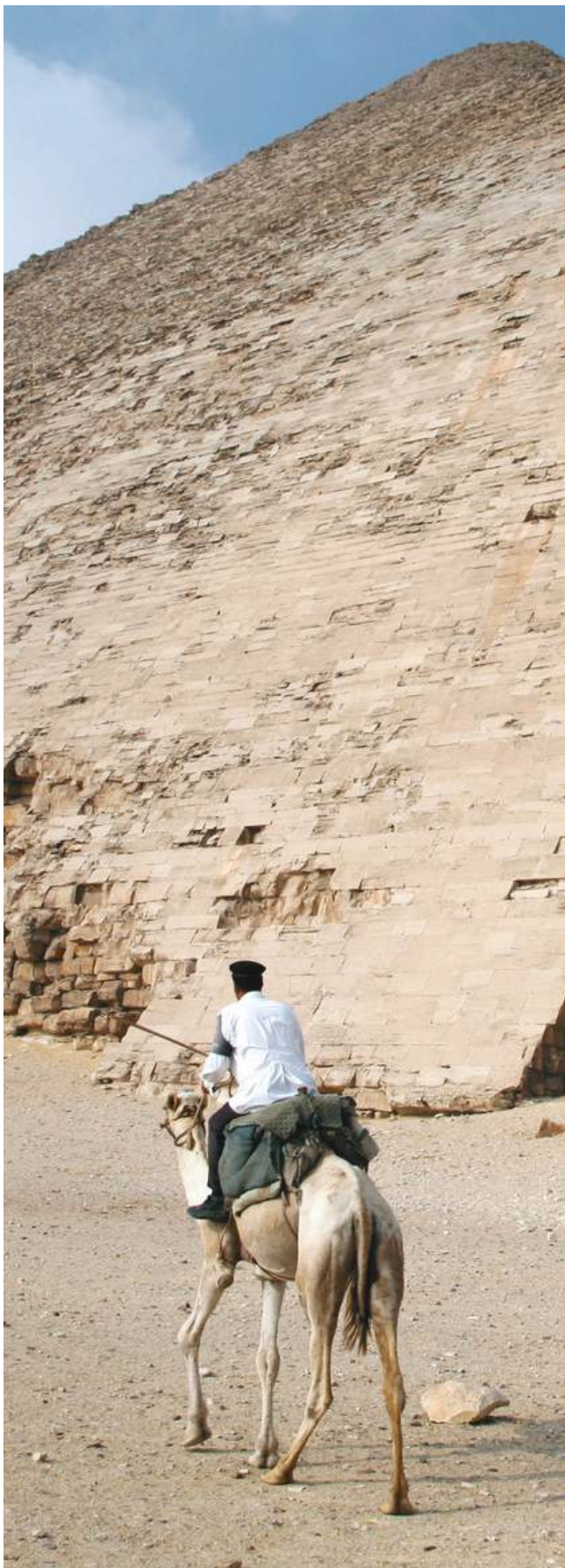

A B Ú S Í R

Abúsíru je lokalita, kterou již několik desítek let zkoumají čeští egyptologové. Jde o pohřebiště tzv. slunečních králů, panovníků 5. dynastie, kteří stavěli nejen své chrámové pohřební komplexy, ale i tzv. sluneční chrámy na lokalitě Abú Ghuráb. Tato lokalita je stále uzavřena pro veřejnost a bude otevřena pouze pro nás na jeden den. 5. dynastie byla dobou, kdy se vedle královské rodiny dostávali do popředí vysocí hodnostáři a pro své rodiny uzurpovali stále větší pravomoci a nezávislost. To vedlo k obrovskému nástupu lobbismu u královského dvora a ve státě. Státní úřady se dostávaly pod kontrolu mocných klanů a stávaly se dědičnými. Tento příběh úpadku doby vrcholu a začínající úpadku Staré říše budeme moci postupně sledovat krok po kroku během celé návštěvy v Abúsíru. V Abúsíru si prohlédneme pyramidové komplexy panovníků Sahurea – zakladatele této pyramidové nekropole, Neferirkarea a bratrů Raneferefa a Nyuserrea. Navštívíme i hrobku vezíra Ptahšepse, jehož výzkumy práce českých – tehdy československých egyptologů – na lokalitě před více než šedesáti lety začala. Tyto památky zde byly postaveny v průběhu 25. a 24. století př. Kr. a například Sahureův chrám patří mezi nejdochovanější chrámy svého druhu. Poté se pouštíme přesuneme k hrobkám z Pozdní doby – 6. a 5. stol. př. Kr., kde sestoupíme 25 m pod úroveň pouště a prohlédneme si pohřební komoru a sarkofág kněze Iufaa, které byly objeveny neporušené. Nakonec se zastavíme v tzv. jižním Abúsíru, kde budou otevřeny hrobky vysokých hodnostářů z doby na sklonku Staré říše – Qara a Intiho obsahující některé unikátní reliéfy včetně nejstarší dochované milostné písně na světě.

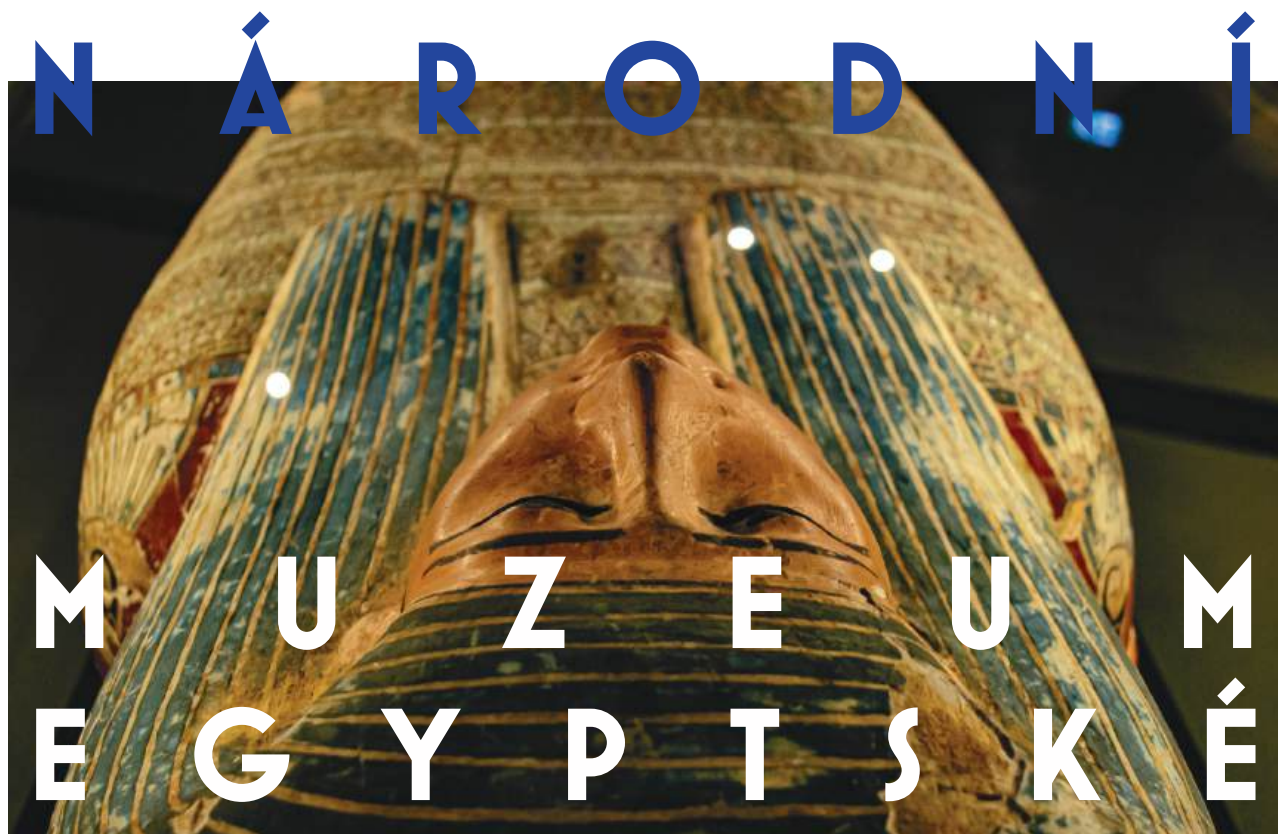
DAHŠÚR

Dahšúr je významná královská nekropole ležící na poušti na západním břehu Nilu, přibližně 40 kilometrů jižně od Káhiry. Je součástí pyramidových polí starověké metropole Mennoferu a stojí zde některé z nejstarších, největších a nejlépe zachovaných staroegyptských památek, pocházející z doby vlády králů Staré a Střední říše. Mezi zdejší nejslavnější stavby patří Lomená a Červená pyramida, obě postavené za vlády krále 4. dynastie Snofrua. Lomená pyramida, pojmenovaná podle svého jedinečného tvaru, který se uprostřed mění, představuje přechodnou formu konstrukce pyramidy, což ukazuje experimentální fázi, kde starověcí architekti zdokonalovali své metody stavby pravé (tedy nikoli stupňovité) pyramidy. Tato tak zajímavým způsobem dokumentuje výzvy, kterým čelili stavitelé ve starověkém Egyptě při svém úsilí zdokonalit techniky stavby pyramid. Červená pyramida, rovněž postavená Snofruem, je prvním úspěšným pokusem o vytvoření pravé pyramidy v Egyptě. Její dokončení znamenalo monumentální úspěch ve vývoji techniky stavby pyramid starověkého Egypta a umožnilo stavbu slavné Velké pyramidy v Gíze. Červená pyramida je pojmenována podle své červenavé barvy, která je připisována vysokému obsahu oxidu železa ve kamení použitém pro její stavbu. Díky těmto stavbám a třetí pyramidě v nedalekém Médúmu je největším staroegyptským stavitel pyramid nikoli Chufu, ale právě Snofru. Snofruův nástupce Chufu si svou hrobku postavil nikoli v Dahšúru, ale severněji v Gíze, a královské pohřby se do Dahšúru vrátily až v době Střední říše. Po rozpadu centralizovaného státu v období První přechodné doby představovala Střední říše (přibližně 2055-1650 př. n. l.) období politické stability a ekonomické prosperity, v němž byla obnovena stavba pyramid, byť v menším měřítku a s využitím odlišných stavebních metod. Nejvýznamnější pyramidou Střední říše v Dahšúru je tzv. Bílá pyramida Amenemheta II., která se nachází jižně od Lomené a Červené pyramidy. Na rozdíl od monumentálních kamenných staveb Staré říše byla jádra pyramid Střední říše postavena z nepálených cihel a obložena vápencovými bloky. Tato metoda odrážela jak ekonomické úvahy, tak změny v náboženských a pohřebních praktikách. Kromě pyramid byl Dahšúr také místem několika mastab patřících šlechticům a úředníkům od Staré do Střední říše.

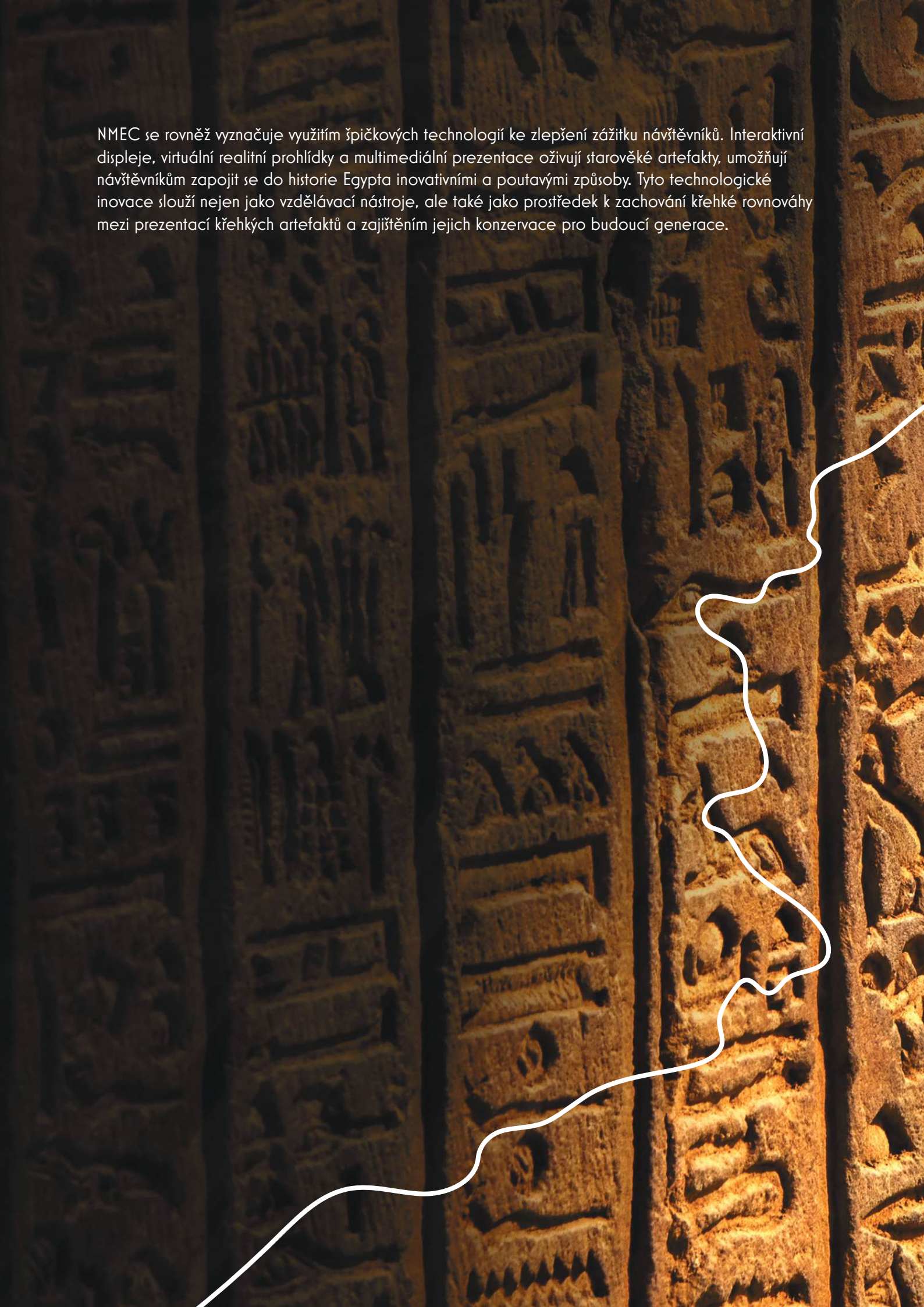
Tyto mastaby poskytují neocenitelný vhled do společenské hierarchie a administrativní organizace starověkého Egypta. Uvnitř bylo objeveno velké množství artefaktů včetně soch, nápisů a předmětů pohřební výbavy, které ilustrují každodenní život, náboženské přesvědčení a umělecké úspěchy té doby a dnes se nacházejí v Egyptském muzeu v Káhiře. Dahšúr navíc díky své relativní odlehlosti ve srovnání s častěji navštěvovanými místy jako Gíza a Šakkára, nabízí možnost navštívit pyramidy bez všudypřítomných davů turistů.

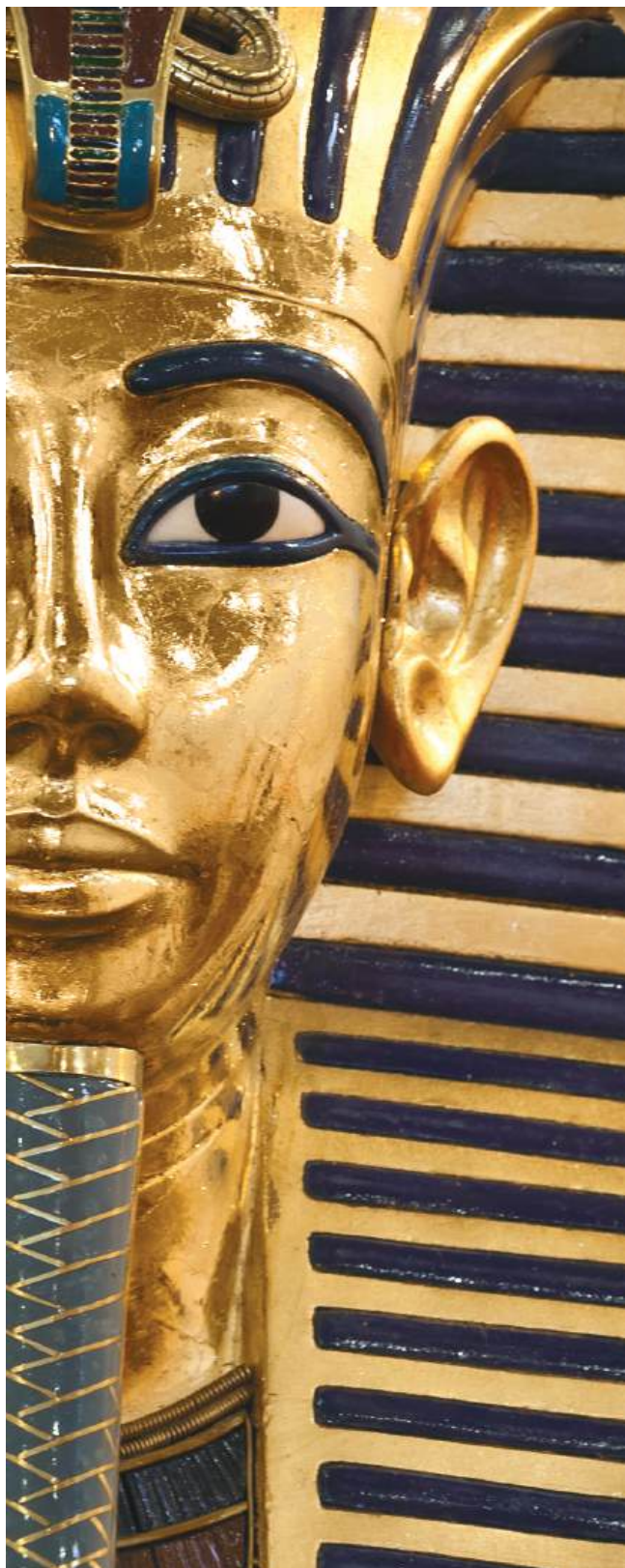

Národní muzeum egyptské civilizace (NMEC) se nachází v srdci Káhiry nedaleko prvního hlavního města muslimského Egypta Fustát. Jeho sbírky ilustrují bohaté dědictví Egypta a poskytují návštěvníkům komplexní pohled na egyptskou civilizaci od pravěkých dob až po současnost. Toto moderní muzeum je výjimečné také svou architekturou: je postaveno jako královský pohřební komplex či chrám, včetně jezírka s přístavištěm a vzestupné cesty k hlavní budově. Architektonicky kombinuje NMEC moderní designové prvky s tradičními motivy, jež odrážejí velkolepost starověkého Egypta. Struktura jeho sbírek umožňuje návštěvníkům cestovat časem od úsvitu egyptské civilizace přes faraonské, řecko-římské, koptské a islámské období až po moderní éru. Layout muzea je záměrně navržen tak, aby odrážel kontinuitu a evoluci egyptské kultury a nabízel fyzickou reprezentaci egyptského historického narativu. Jednou z nejpozoruhodnějších atrakcí muzea jsou bezesporu královské mumie, které sem byly přepraveny v monumentálním průvodu 3. dubna 2021. V muzejní dvoraně, z níž jsou přístupné všechny tři hlavní části muzea, je dodnes možné zhlédnout projekci z celé akce. 22 královských mumii je v NMEC poprvé vystaveno s patřičnou pietou. Nacházejí se v suterénu, který byl přímo pro ně projektován jako spleť skalka hrobka v Údolí králů, a jsou vystaveny v chronologickém pořadí. Tou nejstarší je Sekenenre Tao II, král 17. dynastie, který zemřel v boji s tzv. Hyksósy, cizími vládci, kteří ovládali Egypt ve Druhé přechodné době. Na jeho těle jsou dodnes velmi dobře patrné rány hyksóskou sekerou, která jej zabila. Na rozdíl od původní expozice jsou zde spolu s mumiami často uloženy i rakve nebo části původní pohřební výbavy a zároveň se zde nachází i expozice ilustrující význam a postupy mumifikace ve starém Egyptě. Kromě Sekenenrea je zde k vidění např. královna Hatšepsut nebo slavný Ramesse II. K nejzajímavějším exponátům hlavního prostoru v přízemí patří kožený očištný stan královny Isetemhab II. z doby kolem r. 1000 př. Kr., socha krále Achnatona, který bývá označován za náboženského reformátora či heretika, nebo nádherně zdobená dřevěná rakev Sennedžema, jednoho z řemeslníků pracujících v Údolí králů a žijících v Dér el-Medíně. Pozdější období egyptských dějin tu reprezentuje zlatý poklad z citadely z římského období v oáze Chárga, nádherně zachovalé koptské fresky z kláštera v Bawitu či modely staveb z islámského období. Expozice jsou doplněny o část věnovanou textilu, kde jsou nejzajímavější exponáty věnované metodám výroby látek ve faraonském období.

NMEC se rovněž vyznačuje využitím špičkových technologií ke zlepšení zážitku návštěvníků. Interaktivní displeje, virtuální realitní prohlídky a multimediální prezentace oživují starověké artefakty, umožňují návštěvníkům zapojit se do historie Egypta inovativními a poutavými způsoby. Tyto technologické inovace slouží nejen jako vzdělávací nástroje, ale také jako prostředek k zachování křehké rovnováhy mezi prezentací křehkých artefaktů a zajištěním jejich konzervace pro budoucí generace.

E G Y P T S K É M U Z E U M V K Á H I Ě

Káhirské Egyptské muzeum na Mídán Tahrír (Náměstí osvobození) stále je nejen světově významnou kulturní institucí, ale díky své poloze v samém centru Káhiry, podobně jako naše Národní muzeum v Praze, vždy bylo přímým svědkem historických událostí, které hýbaly egyptskou společností i světovým děním. O založení muzea staroegyptských artefaktů rozhodl v srpnu roku 1835 Mohamed Alí Paša, tehdejší místokrál Egypta. Dekret k založení muzea souvisel také s dalšími velkými změnami, které zásadně ovlivnily archeologické výzkumy a prezentaci staroegyptských artefaktů veřejnosti. Jednalo se především o zákaz vyvážet objevené památky z Egypta. Ty měly být naopak soustředěny v novém muzeu, které bylo záhy otevřeno v zahradách káhirske čtvrti Azbakija. Již v roce 1858 však byly jeho sbírky postupně přesunuty do nového muzea v nedaleké čtvrti Búlak, které vedl význačný francouzský egyptolog Auguste Mariette a které bylo slavnostně otevřeno v roce 1863. V 80. letech 19. století už množství nově objevených významných artefaktů narostl natolik, že bylo nutné sbírku opět přestěhovat, tentokrát do Paláce Ismaíla Paši, dnes je součástí káhirske ZOO. Jenže ani tento palác nemohl pojmout další a další (často kolosální) nálezy ze stále probíhajících archeologických výzkumů. Proto byla v letech 1893–1895 vysána architektonická soutěž na stavbu nového muzea, které mělo být postaveno v severní části Náměstí Tahrír a které by bylo navrženo tak, aby mohlo pojmout velké množství uměleckých předmětů a artefaktů nesmírné kulturní a historické hodnoty. Nakonec byl vybrán návrh francouzského architekta Marcela Dourgnona. Nová budova Egyptského muzea, vystavěného v neoklasicistním stylu, pak byla slavnostně otevřena 15. listopadu roku 1902. V prostorách muzea, na rozloze více než 15.000 m² bylo vystaveno mnohem víc skvostných předmětů staroegyptského umění, písemnictví a hmotné kultury, než bylo původně plánováno (o mnoho víc než 100.000). Budova plná historických klenotů už kolem roku 2000 téměř praskala ve švech, nemluvě o tom, že veřejnosti nepřístupný depozitář muzea obsahuje tolik zatím nevystavených předmětů, že by to naplnilo několik evropských muzeí. Proto byly některé významné exponáty z Egyptského muzea na Náměstí Tahrír postupně přesunuty do nově otevřeného Nového muzea egyptské civilizace (NMEC)

a do Velkého egyptského muzea v Gíze (GEM), které by mělo být otevřeno v roce 2024. V prvním případě šlo především o mumie staroegyptských králů a královen, v druhém o poklad z Tutanchamonovy hrobky a další skvosty egyptského umění a kolosální sochy. I po přesunutí části artefaktů však Egyptské muzeum v Káhiře zůstane jedním z nejlépe vybavených světových muzeí prezentujících výdobytky staroegyptské civilizace i každodenní život jejích obyvatel. Vytavená sbírka má několik tematických sekcí. Přízemí se zaměřuje na chronologickou prezentaci vývoje staroegyptské civilizace od před dynastické doby až po dobu řecko-římskou, v patře pak mají návštěvníci možnost obdivovat artefakty rozdělené podle druhu materiálů a způsobů užití (písemnictví, náboženské papýry, předměty denní potřeby, nádoby, dřevěné rakve, šperky, sošky bohů atd.).

Často je stálá výstava doplněna o jednu až dvě menší zajímavé krátkodobé výstavy, přičemž jedna je situována v přízemí, druhá v patře. Vyjmenovávat všechny zajímavé artefakty, které by si měli návštěvníci v muzeu prohlédnout, prakticky není možné. Museli bychom začít například s prastarou Narmerovou paletou, prohlédnout si reliéfy z pyramidových komplexů králů doby Staré říše, přejít kolem nádherné podlahy z paláce krále Achnatona, pokochat se klenoty z královských hrobek v Údolí králů a skončit někde u masivních sarkofágů Pozdní doby a portrétních bust z doby, kdy Egyptu vládli Římané. Egyptské muzeum na Náměstí Tahrír obsahuje i nálezy objevené při archeologických výzkumech Českého (dříve Československého) egyptologického ústavu v Abúsíru. Především jde o sochy a další artefakty z pyramidového komplexu krále Raneferefa, ale také o nálezy ze žachtových hrobek Pozdní doby. Každý návštěvník by si však měl dopřát na prohlídku muzea několik hodin a sám objevit a prozkoumat, co mu z jeho úžasných sbírek přijde nejzajímavější.

Káhirska Citadela je po pyramidách a Egyptském muzeu nejnavštěvovanější egyptskou památkou. Založena byla už ve 12. století slavným vojevůdcem Saladinem. Její poloha přitom nebyla zvolena náhodně. Podle pověsti nechal Saladin napříč celým městem natáhnout lano se zavěšeným masem. Právě v místě dnešní pevnosti prý maso vydrželo čerstvé o několik dní déle, což vojevůdce připisoval zdravému vzduchu, který bude vojáky chránit před nemocemi.

Současnou podobu, kterou ocenilo i UNESCO, však Citadela získala až v 1. polovině 19. století. Tehdejší egyptský místokráľ Muhammad Alí Paša totiž nechal řadu starších budov srovnat se zemí, aby získal prostor pro monumentální připomínky nové etapy egyptských dějin.

Právě v roce 1848 tak světlo světa spatřila mešita Muhammada Alího, zvaná také Alabastrová, která je dnes nespornou dominantou celé pevnosti. Inspirací jí byla slavná mešita v Istanbulu – Hagia Sofia – a její architektura v sobě spojuje prvky osmanského stylu s místními tradicemi. Její mohutná kupole, dvojice štíhlých minaretů a světlý vápenec z ní činí jednu z nejikoničtějších staveb v celé Káhiře. Vaší pozornosti by neměla uniknout ani věž s hodinami, které panovníkovi věnoval francouzský král Ludvík Filip. Interiér pak působí přinejmenším stejně impozantně jako její zevnějšek. Prostor pod obrovskou kupolí zdobí nádherné lustry, arabesky a kaligrafie. Podlahy jsou pokryty koberečky, které dodávají gigantickému prostoru až domácí atmosféru. Ve vnitřních prostorách se také nachází hrobka samotného Muhammada Alího, čímž mešita získává i duchovní a historický význam.

Návštěvu mešity doporučujeme neuspěchat. Lidé, kteří ji spatřili už mnohokrát, totiž tvrdí, že pokaždé objeví nové detaily, které jim znovu vyrazí dech.